

Древні майстри збудували храм без жодного гвіздка

Збудована без жодного металевго гвіздка, Добрянинська Свято-Покровська церква дивує цей білий світ років двісті. А може і цілих чотириста. Річ у тім, що дата народження храму загубилася у часі. Причому, загубилася ще у XIX столітті, коли відомий дослідник історії Микола Теодорович попри усі свої старання і на відміну від інших церков ніяк не міг «докопатися» до начал добрянинської святині. Тому й записав в «Історико-статистичному описі церков та приходів Волинської єпархії» коротку і водночас справедливую фразу: «Коли і ким побудована, невідомо». Втім, не виключено, що храм належить ще до козацької доби.

Як ймовірно підтвердження – два камінні козацькі хрести, що височать над землею за десяток метрів від церкви.

Бомба провалилася

у підземний хід

Таких храмових будівель в Україні одиниці, – стверджує голова Добрянинської сільської ради Степан Лозовий, якого односельці небезпідставно називають ще й літописцем села, – і доцільно було б добрянинську церкву, як одну з найстаріших на Рівненщині, занести до державного реєстру архітектурних пам'яток. Втім, до нинішнього часу маємо те, що маємо – церквиця, як самітниця, стоїть на окраїні села і до неї проявляють інтерес хіба що прихожани. Натомість для науковців – це справжній дослідницький клондайк; для архітекторів – це дивовижний приклад, як зводити будівлі не на десятиліття, а на віки; для краєзнавців – це невичерпне джерело для пізнання минулого. А загалом для усіх – це святе місце, де напрочуд велично від буденщини очищається душа.

Характерно, що ззовні церквиця має вигляд невеличкої споруди, а коли ввійдеш усередину, перед зором постає відчуття значно більшого простору. Інша архітектурна незвичність добрянинської святині – укладка дерев'яних (дубових) брусів. Вони на зрубках в'яжуться між собою так тісно, так животворно, немов шеничне перевесло. А запас міцності у них – ще не на одне століття. Головне лишень, щоби природні та людські катаклізми обминули духовну обитель.

Як от, приміром, обминули її у роки другої світової війни. Тоді фашисти бомбили село, і одна із бомб впала прямо на церковне подвір'я. Здавалося, від церквиці залишаться лишень уламки. Ні ж бо – храм навіть не «поранило». А все тому, що бомба не тільки не вибухнула, але (у прямому значенні цього слова) провалилася крізь землю. Річ у тім, що смертоносна вибухівка потрапила якраз на підземний хід, що тягнувся від церкви, пробіла своєю масою його стелю і тихомирно вляглася на дні підземки. Пізніше, після війни, бомбу дістали з-під землі, а провалля засипали.

Що стосується підземного ходу, то наразі про нього більше здогадів, ніж реальних підтверджень. Одні старожили розповідають, що він тягнувся від храму до склепу, в якому поховані знані на тутешніх теренах поляки; другі – що тягнувся до берега річки Іква, котра протікає через село, треті, взагалі, висуюють фантастичні версії, що хід пролягав до самого Дубенського замку.

А ще люди стверджують, що тут зачасти переховувалися люди під час німецької облоги. Втім, досконало дослідити підземку ніхто так і не наважився. А нині через обвали це практично неможливо. Єдиним очевидним доказом її колишньої наявності залишається

заглиблений неглибокий лаз всередині церкви, прикритий підлогою.

Ще один ймовірний доказ – відлуння на церковному подвір'ї, коли по землі постукати палицею. В одних місцях воно глухе. В інших – дзвінке.

Потічок крові від дзвіниці добіг до церквиці

Багато відповідей на утаємниченості Добрянинської церкви могли б дати церковні книги, яких на кінець XIX століття налічувалося декілька сотень. Втім, майже всі вони розгубилися у часі. Щоправда, один із фоліантів (до того ж, з імператорською печаткою) зберігся. На пожежних сторінках каліграфічним почерком рядок за рядком виведені прізвища та імена тих, хто брав у церкві шлюб майже двісті років тому. А на останній сторінці, справді, червона, сургучева печатка з імператорськими символами.

– Варто зазначити, – наголошує Степан Лозовий, – що храм у своїй минувшині пережив чимало лихоліть. Одного разу, приміром, тут, на церковному подвір'ї, розгорівся справжній бій. Це було уже після війни, коли енкаведисти переслідували вояків УПА. Останні засіли на церковній кам'яній дзвіниці і відстрілювалися до останнього патрона. Причому, майже всі були поранені, стілки кров'ю, так що потічок цієї крові, як стверджують старожили, добіг до самої церквиці. А це – відстань на метрів десять. Біля дзвіниці повстанці загинули. Втім, відспівувати їм «вічний спокій» у церкві добрянинці не змогли – убійники забрали «до району».

Натомість у 1943 році у храмі відбулося інше масове «відліпання» убійників. Мова про загиблих на хуторі Щасливому, що розташувався неподалік Добрянини. «Щоб помститися українцям, польська боївка, яка співпрацювала з німцями, спалила наш хутір, – пригадує мешканка м.Дубно Олександра Лобачука, – тоді на нашому обійсті жила бабуся, дід по матері та дід по батькові. Моя мама боялася жити на хуторі, тому, забравши нас (дітей), перебралася в село Добрянин. Але якось, якраз на Варвари (17 грудня), моя сестра Катерина із сусідською дівчинкою пішли на хутір до бабусі й вирішили там заночувати. Під вечір на хутір прийшли озброєні поляки (7 чоловік) і привезли з собою

двох чоловіків-українців, вояків УПА. Завівши чоловіків до кімнати, поляки їх тут же розстріляли. Потім по черзі заволоділи дідусями і теж розстріляли їх. Після цього вони наказали бабусі, щоб та принесла їм сало. Коли вона принесла сало, то вони відвели бабусю до тієї ж кімнати й застрелили її. Весь цей час сестра з подружкою сиділи на печі. Закінчивши розстріли, поляки принесли до кімнати солому й підпалили її. Навпроти печі було вікно в садок. Сестра з подружкою вистрибнули в садок, напівроздягнені, босоніж по снігу побігли в село. Наступного дня наші «хлопці» (вояки УПА) саньми поїхали на хутір, з пожарища забрали розстріляні й обгорілі трупи, привезли їх у село, щоб по людськи поховати».

Священик змінив полковий приход на сільський

Що ж стосується поховань на церковній території – вони представлені двома прізвищами – Войцеховських та Лівіцьких. Зокрема, вічний спокій на погості знайшли тутешні священики Костянтин Войцеховський та Всеволод Лівіцький, у котрих стаж церковної служби становить понад півстоліття (від кінця XIX століття до 1937 року). До речі, Лівіцький під час Першої світової війни був полковим священиком, а після Другої світової – ледь не загинув від рук енкаведистів, що проводили обшук у його хаті. Втім, доля подарувала йому життя ще до 1957 року. Похований священик у простій могилі, а ось його попередник Костянтин Войцеховський – у склепі. З даного приводу племінник батюшки Дмитро Войцеховський, мешканець Рівного, пригадує цікавий епізод, аналогічний до того, що трапився у 1944 році: «Тато розповідав, що під час царської війни, коли лінія фронту проходила по річці Іква, снаряд пробив муроване покриття склепу, закотився під труну, але не розірвався. Тоді ту смертоносну річ не діставали зі склепу, де похоронили дідуся у 1903 році. Залатали дірку. Присипали землею. А у 1944 році, справді, одного дня в село приїхали червонопогонники. На дзвіниці вони виявили повстанську крихівку. У Добрянині тоді зчинилася велика стрілянина, під час якої поранили одного енкаведиста. Інші енкаведисти того ж дня у церкві зірвали підлогу, виявили підземний хід до склепу, де похований мій дід. А що нині у склепі – один лише Бог знає... Можливо, і досі там знаходиться бомба...»

Загалом доля добрянинських священиків – це своєрідне уособлення долі Свято-Покровської церкви. Долі, часто відкритої тернами. Однак при цьому проглядається унікальна особливість – попри війни та незгоди, людську байдужість та ненависть Добрянинська церква ніколи не переставала діяти. І так від часу створення до нинішніх днів. Дай, Боже, щоб цей поступ продовжився ще на многі віки.

Євген МЛИН.